

**30 Eylül 2013 tarihinde bir basın toplantısı ile açıklanan
“Demokratikleşme Paketi” üzerine düşüncelerimiz**

Başbakan Recep Tayip Erdoğan tarafından 30 Eylül 2013 tarihinde açıklanan “demokratikleşme paketi” için “konu ve kapsam bakımından önemsizdir” denilemez. Pakette yer verilen konular, başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde düzenlenen hak ve özgürlüklerle ilgilidir ve önemlidir.

Açıklanan pakete bakıldığında, hak ve özgürlükler alanında birtakım gelişmeler olacağı ve bu hak ve özgürlüklerin bazı sınırlılıklarla hayata geçirileceği anlaşılmaktadır. Paket, kapsamı bakımından bütüncül olarak konulara yaklaşımda yetersiz kalmakla beraber, aynı zamanda bazı insan hakları sorunlarının çözümüne yönelik adımları da ifade etmektedir ve paket hakkındaki abartılı övgü veya abartılı küçümseyici ifadeler gerçekçi değildir. Bu itibarla, paketteki olumlu ve olumsuz yönleri ortaya koyan nesnel değerlendirmelerde bulunmak gerekmektedir.

Bununla birlikte, açıklanan paket yasal düzenlemelerin taslaklarını içermemektedir. Oysa hak ve özgürlüklerin nasıl tanımlandığı, nasıl uygulanacağı ve sınırlandırmalarda hangi ölçütlerin kullanılacağı ve bu ölçütlerin (sebeplerin) yasalarda nasıl düzenleneceği insan hakları ve özgürlükleri açısından çok önemlidir. Bu yönüyle ele alındığında da, açıklanan paket eleştiriye elverişli değildir.

Açıklanan paketin mevcut şekliyle kapsamı yetersizdir. İfade özgürlüğü sorunu gibi, tutukluluk sorunu gibi, Türkiye’nin önemli diğer insan hakları sorunlarının pakette yer almaması çok önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve benzeri çok sayıda antidemokratik yasa halen yürürlükte.

Pakete dâhil edilen konularda ise, önemli bazı eksikler görülmektedir. Söz gelimi, Türkiye’de yardım toplama konusundaki sorunlar sadece kurban derilerinin toplanmasıyla sınırlı değildir. Toplanma özgürlüğü ile ilgili sorunların da hükümet komiseri uygulaması ve yer gösterme usulleriyle sınırlı tutulmaması gerekir. Toplanma özgürlüğünün uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi için 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu bir bütün olarak gözden geçirilmelidir. En azından 3, 6, 10, 14-19, 23, 26, 27, 28, 31 ve 32. maddeler değiştirilmelidir.

Pakette açıklanan belirsizliklerden biri ise yaşam tarzına müdahale ile ilgili olandır. Türkiye’de bu tür müdahaleler acı bir şekilde yaşanmıştır, yaşanmaktadır ve ciddi hak ihlallerine tekabül etmektedir. Söz gelimi, kadınlara başörtüsü dışındaki giyimleri nedeniyle, LGBT bireylere giyimleri ve düşünceleri nedeniyle, genç insanlara parklarda, duraklarda davranışları nedeniyle, valiler, kaymakamlar ve bazı kamu görevlilerinin açıklamaları üzerinden müdahaleler olmaktadır ve hükümet bu müdahalelere karşı etkili ve önleyici tedbirlere başvurmamaktadır. O nedenle özellikle Gezi Parkı sürecinde yüksek sesle dillendirilen, hükümetten kaynaklı yaşam tarzına müdahale şikâyetlerinin, hükümet çevrelerince dini inanç alanıyla sınırlı kavranışı sorunludur. “Yaşam tarzı” tüm yönleriyle tartışılması ve yasal teminat altına alınması gereken bir konudur. Bu

çerçevede toplumun farklı kesimlerinin dini ibadet, eğitim ve örgütlenme özgürlüklerinin de uluslararası standartlarla uyumlu kapsamlı ve kalıcı düzenlemelere kavuşturulması gerekmektedir. Bu yolda atılacak adımlarda Avrupa Konseyi Venedik Komisyonunun yol gösterici ilkeleri esas alınmalıdır.

Hükümetin nefret suçları alanında bir düzenleme yapma iradesini ortaya koyması, ayrımcılıkla mücadele alanının ceza hukuku boyutundaki eksiklikleri gidermek adına olumlu bir girişimdir. Ancak bu alanda yapılacak düzenlemelerde 'nefret suçu'nun belirsizliklere yer vermeyecek şekilde bir hukuki çerçeveye kavuşturulması gerekmektedir. Bu suç kategorisi ile ilgili düzenlemeler yapılırken, farklı etnik, dini gruplara ve azınlıklara yönelik nefret suçları, etnik kökene yönelik nefret suçları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik nefret suçları, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dayalı nefret suçları, farklı siyasi görüşten kişilere yönelik nefret suçları ve diğer her türden farklılığa dayalı nefret suçlarını kapsayacak bir tanım geliştirilmeli ve caydırıcı yaptırımlar getirilmelidir.

Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri 11 yıldır Türkiye'yi yönetmektedir. Bu süreçteki birçok hukuki değişiklik de AB süreci bağlamında gündeme gelmiştir. Bu çerçevede Bülent Ecevit hükümetinin 2001 yılındaki 35 maddelik anayasa değişiklikleri ve 2002 yılında üç uyum paketiyle başlayan usul Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan hükümetleri döneminde de sürdürülmüştür. Böylelikle 9 uyum paketi ve 70 yeni yasa ve 70 civarındaki yasada yüzlerce madde değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Ancak, hukuki değişikliklerin parçalı, seçici, dağınık, özensiz ve yetersiz, aynı zamanda çok uzun zamana yayılmış olmaları önemli bir handikaptır. Böylesi bir yöntem, Türkiye'de daha uzun yıllar insan haklarının tanınması ve uygulanması sorunu yaşanacağı endişelerine yol açmaktadır.

Kürt sorununun hem insan hakları ve özgürlükleri hem de çatışma boyutlu oluşu nedeniyle, yukarıda belirtilen sürecin çok daha hızlandırılması, konu ve kapsam bakımından daha geniş yaklaşılması ve hukuksal düzenlemelerin ve uygulamaların niteliğinin artırılması gerekmektedir.

Halbuki uluslararası insan hakları sözleşmelerinde asgari düzeyde tanımlanan tüm hak ve özgürlüklerin Türkiye'de bugün bütünüyle yasal güvence altına alınmamasının hiçbir makul gerekçesi olamaz. Hükümet, Türkiye toplumunun tüm hak ve özgürlüklerden tam anlamıyla yararlanmasının önündeki tüm engellerin gecikmeksizin ve bütünüyle kaldırılması için anayasal düzenlemeleri de içerecek şekilde kapsamlı bir insan hakları stratejisi hazırlamalı ve yasal düzenlemelerin her aşamasında insan hakları örgütlerinin görüşlerine başvurmalıdır.

Bu çerçevede, Türkiye'de yaşayan herkesin insan haklarını ve onurunu güvence altına alacak hukuki değişikliklerin, bütüncül bir bakışla, çok daha kapsamlı, özenli, danışma ve tartışma süreçleri işletilerek hızla gerçekleştirilmesini talep ediyoruz.

helsinki Yurttaşlar derneği
İnsan Hakları Derneği
Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi